

MANUALE WA PAIA

**O hlophisitswe ho ya ka karolo ya 14 ya
Molao wa ho Phahamiswa ha Phihlello
ya Lesedi wa 2 wa 2000 (jwalo kaha o
fetotswe)**

LETSATSI LA TJHEBOBOTJHA: 30/09/2022

TAFOLE YA DIKAHARE

1.	LENANE LA DIAKRONIMI LE DIKGUTSUFATSO.....	3
2.	SEPHEO SA MANUALE WA PAIA	3
3.	HO THEWA HA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA	4
4.	SEBOPEHO LE MESEBETSI YA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA.....	5
5.	DINTLHA TSA BOHLOKWA TSA BOIKOPANYO BAKENG SA HO Fihlella leSedi LA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA.....	8
6.	TLHALOSO YA DITOKISO TSOHLE TSE TENG MABAPI LE HO NKA MOHATO KAPA HO HOLEHA HO NKA MOHATO KA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA.....	10
7.	TATAISO MABAPI LE HO SEBEDISA PAIA LE KAMOO PHIHLELLO YA TATAISO E KA FUMANWANG KATENG	10
8.	TLHALOSO YA DIHLOOHO TSEO HO TSONA SETHEO SE TSHWERENG DIREKOTO LE DIKAROLO TSA DIREKOTO TSE TSHWERWENG KE MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA.....	13
9.	DIKAROLO TSA DIREKOTO TSA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA TSE FUMANEHANG NTLE LE HORE MOTHO A ETSE KOPO YA HO DI Fihlella	15
10.	DITSHEBELETSE TSE FUMANWANG KE DITHO TSA SETJHABA HO TSWA HO MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA LE KAMOO DITSHEBELETSE TSEO DI KA Fihlellwang KATENG	16
11.	SEABO SA SETJHABA HO ETSENG LEANO KAPA HO PHETHAHATSA MATLA KAPA HO ETSA MESEBETSI KA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA	17
12.	HO SEBETSANA LE LESEDI LA MOTHO	17
13.	HO FUMANEHA HA MANUALE	20

1. LENANE LA DIAKRONIME LE DIKGUTSUFATSO

- 1.1 **“AGSA”** Mooditara Kakaretso wa Aforika Borwa
- 1.2 **“DAG”** Motlatsi wa Mooditara Kakaretso
- 1.3 **“DIO”** Motlatsi wa Mohlanka wa Tlhahisoleseding
- 1.4 **“IO”** Mohlanka wa Tlhahisoleseding
- 1.5 **“Letona”** Letona la Toka le Ditshebeletso tsa Tlhabollo ya Batshwaruwa
- 1.6 **“PAA”** Molao wa Oditi ya Setjhaba wa 25 wa 2004 (jwalo kaha o fetotswe)
- 1.7 **“Paia”** Molao wa ho Phahamiswa ha Phihlello ya Lesedi wa 2 wa 2000 (jwalo kaha o fetotswe)
- 1.8 **“Popia”** Molao wa Tshireletso ya Lesedi la Motho wa 4 wa 2013
- 1.9 **“Molaodi”** Molaodi wa Lesedi

2. SEPHEO SA MANUALE WA PAIA

Manuale ona wa Paia o molemo setjhabeng ho:

- 2.1 lekola sebopeho sa direkoto tse ka beng di se di fumaneha ho Mooditara Kakaretso wa Aforika Borwa (AGSA), ntle le tlhokeho ya ho romela kopo ya semmuso ya Paia;
- 2.2 ba le kutlwisiso ya kamoo ho ka etswang kopo ya ho fihlella rekoto ya AGSA;

- 2.3 fihlella dintlha kaofela tse lokelang tsa boikopanyo tsa batho ba tla thusa setjhaba ka direkoto tseo ba rerileng ho di fihlella;
- 2.4 tseba ditokiso kaofela tse fumanehang ho tswa ho AGSA mabapi le kopo ya ho fihlella direkoto, pele ho uwa ho Molaodi kapa ho makgotla a dinyewe;
- 2.5 fana ka tlhaloso ya ditshebeletso tse fumanehang ho ditho tsa setjhaba ho tswa ho AGSA, le kamoo ditshebeletso tseo di ka fihlellwang kateng;
- 2.6 utlwisisa kamoo Paia e sebediswang kateng, jwalo kaha e ntlafaditswe ke Molaodi le kamoo phihlello ya yona e ka fumanwang;
- 2.7 tseba haeba AGSA o tla sebetsana le lesedi la motho;
- 2.8 utlwisisa sepheo sa AGSA sa ho sebetsana le lesedi la motho, le tlhaloso ya dikarolo tsa dihlooho tsa datha le tsa lesedi kapa dikarolo tsa lesedi tse amanang le tsona;
- 2.9 ela hloko moamohedi kapa dikarolo tsa baamohedi ba ka fuwang lesedi la motho;
- 2.10 tseba haeba AGSA a rerile ho fetisetsa kapa ho sebetsana le lesedi la motho ka ntle ho Aforika Borwa; le ho
- 2.11 tseba haeba AGSA a ena le mehato e lokelang ya tshireletso ho netefatsa bokunutu, botshepehi le boteng ba lesedi la motho leo ho tlo sebetsanwa le lona.

3. HO THEWA HA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA

Kgaolo ya 9 ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Aforika Borwa, 1996 (Molaotheo) o thea Mooditara Kakaretso e le e nngwe ya ditheo tsa mmuso tse tshehetsang demokerasi ya molaotheo. Molaotheo o tiisa boikemelo ba rona ka ho laela hore re ikarabela feela ho

Molaotheo le molao. Molaotheo o hloka hore AGSA a hloke leeme le ho phethahatsa matla a hae le ho etsa mesebetsi ya hae ntle le tshabo, leeme kapa tshekamelo.

3.1. *Dipheo/Thomo*

Mooditara Kakaretso wa Aforika Borwa o na le thomo ya molaotheo mme, jwalo ka setheo se phahameng sa ho odita sa Aforika Borwa, se teng ho matlafatsa demokerasi ya naha ya rona ka ho etsa hore ho be le BOLEKODI, HO JARA BOIKARABELO le PUSO sektareng ya setjhaba ka ho odita, ka ho etsa jwalo, e le ho aha tshepo ya setjhaba.

4. SEBOPEHO LE MESEBETSI YA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA

4.1. Sebopeliso

Sebopeliso sa bolaodi ba AGSA se fumanwa [mona](#)

Tlhaloso ya sebopeliso sa bolaodi ba AGSA e ka tsela e latelang:

Dithaetlele	Maikarabelo
Mooditara Kakaretso	Mooditara Kakaretso o na le taolo e feletseng ya tsamaiso mme o jara boikarabelo ba tsamaiso ka ho phethahala. Ho na le motsamaisi ya sebetsang ka ofising ya mooditara kakaretso.
Motlatsi wa Mooditara Kakaretso (DAG)	DAG ke: - hlooho ya tsamaiso ya lokelang ho etsa mesebetsi wa ofisi ho latela taolo ya mooditara kakaretso. - yena ya ikarabelang ho taolo ya tsamaiso, ho kenyeletsa le setheo, taolo le botsamaisi ba basebetsi kaofela. Hlooho ya dioditi: Naha, hlooho ya dioditi: Provensi, hlooho ya dioditi tse ikgethang, mohlanka e moholo ho tsa batho le mohlanka e moholo wa ditjhelete, mohlanka e moholo wa thekenoloji le mohlanka e moholo wa dikotsi ba tlaleha ho DAG. Diyuni tse latelang tsa mesebetsi di tlaleha ka kotloloho ho DAG: - Dikgokahano - Leano - Mongodi wa Setheo

Hlooho ya dioditi: Naha	Hlooho ya dioditi: Naha o ikarabela ho dioditi tse ikamahanyang le molao boemong ba naha le tshehetso ya dioditi. Diyuniti tsa mosebetsi tsa dioditi: Naha A–F le tshehetso ya dioditi (Tshehetso ya Dioditi tsa Setekgeniki, Botlalehi le Mokgwa, Tshebedisano ya Setheo le Bokgoni ba Ho Odita Dikotsi di tlaleha ho dihlooho tse fapaneng tsa dipotefolio, tseo, ka lehlakoreng le leng, di tlalehang ho hlooho ya dioditi:
Hlooho ya dioditi: Provensi	Hlooho ya dioditi: Provensi o ikarabela ho dioditi tse ikamahanyang le molao boemong ba provensi. Diyuniti tsa mosebetsi tsa dioditi: diofisi tsa diprovensi tse robong (Eastern Cape, Free State, Gauteng, KwaZulu-Natal, Limpopo, Mpumalanga, Northern Cape, North West le Western Cape) di tlaleha ho dihlooho tse fapaneng tsa dipotefolio, tseo, ka lehlakoreng le leng, di tlalehang ho hlooho ya dioditi: Provensi.
Hlooho ya dioditi tse ikgethang	Ditshebeletso tsa dioditi tse ikgethang: Dioditi tsa Tshebetso, Dioditi tsa Taolo ya Tlhahisoleseding, Diphuputso le Momahano le Boqapi kaofela di tlaleha ho hlooho ya dioditi tse ikgethang.
Mohlanka e moholo wa ditjhelete	Diyuniti tse latelang tsa mosebetsi di tlaleha ka kotloloho ho mohlanka e moholo wa ditjhelete: - Prokhiomente - Ditjhelete - Taolo ya Tsebo ya Tlhahisoleseding - Diprojeke tsa Dioditi tsa Mawa
Mohlanka e moholo ho tsa batho	Diyuniti tse latelang tsa mosebetsi di tlaleha ka kotloloho ho mohlanka e moholo ho tsa batho : - Tshehetso ya Kgwebo le Ditshebetso - Katleho ya Batho le Setheo
Mohlanka e moholo wa thekenoloji	Diyuniti tse latelang tsa mosebetsi di tlaleha ka kotloloho ho mohlanka e moholo wa thekenoloji: - Thekenoloji ya Tlhahisoleseding le Dikgokahano - Diphetoho tsa Dijithale
Mohlanka e moholo wa dikotsi	Diyuniti tse latelang tsa mosebetsi di tlaleha ka kotloloho ho mohlanka e moholo wa dikotsi: - Bolaodi ba Boleng - Ditshebeletso tsa Kgwebo tsa Semolao - Dikotsi & Boitshwaro

4.2 Mesebetsi

AGSA o na le thomo ya molaotheo mme, jwalo ka setheo se phahameng sa ho odita sa Aforika Borwa, se teng ho matlafatsa demokerasi ya naha ya rona ka ho etsa hore ho be le bolekoedi, ho jara boikarabelo le puso sektareng ya setjhaba, ka ho etsa jwalo, e le ho aha tshepo ya setjhaba. Karolo ya 188(1) ya Molaotheo, e balwa le karolo ya 4(1) ya Molao wa Oditi ya Setjhaba wa 25 wa 2004 (PAA), e bea boikarabelo bo ikgethang ho AGSA, e leng ho odita le ho tlaleha ka diakhaonto, ditatements tsa ditjhelete le taolo ya ditjhelete ya:

- mafapha ohle a mmuso a naha le a diprovensi le ditsamaiso tsa teng;
- ditheo tsohle tsa molao;
- tsamaiso ya Palamente le ya ntlo ya ketsamolao ya provensi ka nngwe;
- bommasepala bohle;
- ditheo tsohle tsa bommasepala; le
- setheo sefe kapa sefe se seng kapa setheo sa akhaonting se tlangwang ke molao wa naha kapa wa provensi hore se oditwe ke AGSA.

Molaotheo hape o dumella AGSA ho odita le ho tlaleha ka diakhaonto, ditatements tsa ditjhelete le taolo ya ditjhelete ya:

- setheo sefe kapa sefe se fumanang matlole ho tswa ho Letlole la Kuno la Naha kapa ho letlole la kuno la provensi kapa ho mmasepala; le
- setheo sefe kapa sefe se dumelletsweng ho ya ka molao ofe kapa ofe hore se fumane tjhelete bakeng sa morero wa setjhaba.

Ka hodima ditlhoko tsa Molaotheo AGSA o lokela, hara dintho tse ding, ho etsa mesebetsi e totobaditsweng ka hara PAA le melao e meng. Ho ya ka karolo ya 13(3)(b) ya PAA, AGSA a ka fana ka ditaello ka maemo a ho odita. Melao ena e fanwa nako le nako ka mokgwa wa tsebiso ho *Government Gazette*.

Molaotheo o tiisa boikemelo ba AGSA ka ho laela hore AGSA o ikarabela feela ho Molaotheo le molao. Molaotheo o hloka hore AGSA a hloke leeme le ho

phethahatsa matla a hae le ho etsa mesebetsi ya hae ntle le tshabo, leeme kapa tshekamelo.

AGSA o ikarabela ho National Assembly mme o lokela ho tlalehela National Assembly ka diketsahalo tsa hae le tshebetso ya mesebetsi ya hae bonyane hanngwe ka selemo.

5. DINTLHA TSA BOHLOKWA TSA BOIKOPANYO BAKENG SA HO FIHLELLA LESEDI LA MOODITARA KAKARETISO WA AFORIKA BORWA

5.1. Mohlanka e moholo wa tlhahisoleseding

Lebitso:	Tsakani Maluleke
Mohala:	012 426 8000
Imeili:	paia-popi@agsa.co.za
Nomoro ya fekse:	N/a

5.2. Motlatsi wa mohlanka wa tlhahisoleseding (EH: Haeba ho ena le batlatsi ba mohlanka wa tlhahisoleseding ba fetang nngwe, ka kopo fana ka dintlha tsa e mong le e mong wa batlatsi ba mohlanka wa tlhahisoleseding wa setheo ho ya ka karolo ya 17(1) of Paia)

Lebitso:	Vonani Chauke
Mohala:	012 426 8028
Imeili:	paia-popi@agsa.co.za
Nomoro ya fekse:	N/a

5.3 Boikopanyo ka kakaretso bakeng sa phihlello ya lesedi

Imeili:	paia-popi@agsa.co.za
---------	--

5.4 Ofisi ya Naha/ e Kgolo

Aterese ya poso:	PO Box 446 Pretoria 0001
------------------	--------------------------------

AUDITOR - GENERAL
SOUTH AFRICA

Auditing to build public confidence

Aterese ya seterata: Lynnwood Bridge Office Park
4 Daventry Road
Lynnwood Manor

Mohala: 012 426 8000
Imeli: paia-popi@agsa.co.za
Websaete: www.agsa.co.za

5.5 Diofisi tsa Diprovinsi – Tafole ya 1

Provensi	Aterese ya seterata
Eastern Cape	69 Frere Road Vincent East London 5247
Free State	ABSA Forum Building 2nd Floor 19 Donald Murray Avenue Brandwag, Bloemfontein
Gauteng	Waverley Office Park 39 Scott Street, Waverley Johannesburg
KwaZulu-Natal	460 Town Bush Road Block B Cascades Pietermaritzburg
Limpopo	32 Dimitri Crescent Platinum Park Bendor X 68 Polokwane
Mpumalanga	12 Nel Street Nelspruit
North-West	124 Kock Street Rustenburg
Northern Cape	Block 1, Montrie Corporate Park 10 Oliver Road Monuments Heights Kimberley 8300

Western Cape	19 Park Lane Century City Cape Town
--------------	---

Ho kopa lesedi le polokelong ya AGSA, mokopi o lokela ho tlatsa [foromo](#) ena [ya kopo ya Paia](#). Mokopi a ka tlisa kopo ka boyena bakeng sa rekoto diofising tsa lebatowa tsa AGSA jwalo kaha di entswe lenane ho tafole ya 1 kapa a e romela ho paia-popi@agsa.co.za.

6. TLHALOSO YA DITOKISO TSOHLE TSE TENG MABAPI LE HO NKA MOHATO KAPA HO HLOLEHA HO NKA MOHATO KA MOODITARA KAKARETSO WA AFORIKA BORWA

AGSA ha e na ditsamaiso tsa boipiletso tsa kahare bakeng sa dikopo tsa Paia. Ka hona, qeto ya mohlanka wa tlhahisoleseding ke ya moshwelella. Mokopi ya sa kgotsofallang qeto ya mohlanka wa tlhahisoleseding ya ho hanela kopo ya phihlello kapa ho nkuwa ho ya ka karolo ya 22, 26(1) kapa 29(3) ya Paia, o na le tokelo, matsatsing a 180 a ho tsebiswa ka qeto e jwalo, ho romela tletlebo, a bolela hore qeto eo e ne e sa ikamahanye le Paia, a e romele ho Molaodi wa Lesedi ka tsela le ka foromo e lokelang bakeng sa thuso e lokelang ho ya ka karolo ya 77A ya Paia.

7. TATAISO MABAPI LE HO SEBEDISA PAIA LE KAMOO PHIHLELLO YA TATAISO E KA FUMANWANG KATENG

7.1. Molaodi, ho ya ka karolo ya 10(1) ya Paia, o ntlafaditse le ho etsa hore ho fumanwe *Tataiso mabapi le ho sebedisa Paia* ("tataiso") e lekotsweng botjha, ka tsela le mokgwa o bonolo o akaretsang tsohle, jwalo kaha ho hlokwa ke motho ya lakatsang ho phethahatsa tokelo efe kapa efe e lebeletsweng ho Paia le Popia.

7.2. Tataiso e a fumaneha ka e nngwe le e nngwe ya dipuo tsa semmuso.

7.3. Tataiso e boletsweng pejana e kentse tlhaloso ya—

7.3.1. dintlha tsa Paia le Popia;

7.3.2. aterese ya poso le ya seterata, nomoro ya mohala le ya fekse, le aterese ya meili wa ilektroniki (haeba e le teng) ya:

7.3.2.1. mohlanka wa tlhahisoleding wa setheo se seng le se seng sa setjhaba; le

7.3.2.2. motlatsi e mong le e mong wa mohlanka wa tlhahisoleding wa setheo sefe kapa sefe sa setjhaba kapa sa poraefete se theilweng ho ya ka karolo ya 17(1) ya Paia¹ le karolo ya 56 ya Popia²;

7.3.3. mokgwa le foromo ya kopo bakeng sa:

7.3.3.1. phihlello ya rekoto ya setheo sa setjhaba e lebeleletsweng ho karolo ya 11³; le

7.3.3.2. phihlello ya rekoto ya setheo sa poraefete e lebeleletsweng ho karolo ya 50⁴;

7.3.4. thuso e fumanwang ho mohlanka wa tlhahisoleding wa setheo sa setjhaba ho ya ka Paia le Popia;

¹ Karolo ya 17(1) ya Paia – Bakeng sa sepheo sa Paia, setheo ka seng sa setjhaba se lokela, ho ya ka molao o busang khiro ya basebetsi ba setheo sa mmuso se amehang, ho hlwaya palo e kalo ya batho e le bahlanka ba motlatsi wa tlhahisoleding jwalo kaha ho hlokeha ho etsa hore setheo sa setjhaba se fihlellehe kamoo ho ka kgonehang bakeng sa bakopi ba direkoto tsa sona.

² Karolo ya 56(a) ya Popia – Setheo ka seng sa setjhaba le sa poraefete se lokela ho etsa pehelo, ka mokgwa o laetsweng ho karolo ya 17 ya Molao wa ho Phahamiswa ha Phihlello ya Lesedi, ka diphetoho tse hlokehang, bakeng sa ho hlwauwa ha palo e kalo ya batho, haeba ba le teng, jwalo ka bahlanka ba motlatsi wa tlhahisoleding jwalo kaha ho hlokeha ho phethahatsa mesebetsi le maikarabelo jwalo kaha a tekilwe ho karolo ya 55(1) ya Popia.

³ Karolo ya 11(1) ya Paia – Mokopi o lokela ho fuwa phihlello ho rekoto ya setheo sa setjhaba haeba mokopi eo a ikamahanya le ditlhoko tsohle tsa tsamaiso ho Paia mabapi le kopo ya ho fihlella rekoto eo; mme phihlello ho rekoto eo e sa hanelwe ho ya ka mabaka afe kapa afe a ho hana a sisintsweng ho Kgaolo ya 4 ya Karolo ena.

⁴ Karolo ya 50(1) ya Paia – Mokopi o lokela ho fuwa phihlello ho rekoto efe kapa efe ya setheo sa poraefete haeba–

- a) rekoto eo e hlokeha bakeng sa ho phethahatsa kapa tshireletso ya ditokelo dife kapa dife;
- b) motho eo a ikamahanya le ditlhoko tsa tsamaiso ho Paia mabapi le kopo ya phihlello ho rekoto eo; le
- c) phihlello ho rekoto eo e sa hanelwe ho ya ka mabaka afe kapa afe a ho hana a sisintsweng ho Kgaolo ya 4 ya Karolo ena.

- 7.3.5. thuso e fumanwang ho Molaodi ho ya ka Paia le Popia;
- 7.3.6. ditokiso kaofela ka molao tse teng mabapi le ho nka mohato kapa ho hloleha ho nka mohato ho ya ka tokelo ya mosebetsi o fanweng kapa o qobellwang ke Paia le Popia, ho kenyeletsa le mokgwa wa ho kenya:
- 7.3.6.1. tletlebo ho Molaodi;
- 7.3.6.2. kopo le lekgotla la dinyewe kgahlanong le qeto ka mohlanka wa tlhahisoleseding wa setheo sa setjhaba, qeto ka boipiletso ba kahare kapa qeto ka Molaodi kapa qeto ka hlooho ya setheo sa poraefete;
- 7.3.7. dipehelo tsena tsa karolo ya 14⁵ le 51⁶ tse hlokanng hore setheo sa setjhaba le setheo sa poraefete, ka ho latellana, di hlophise manuale, le kamoo manuale o ka fihlellwang kateng;
- 7.3.8. dipehelo tsa karolo ya 15⁷ le 52⁸ tse fanang ka phatlalatso ka boithaopi ya dikarolo tsa direkoto ka setheo sa setjhaba le setheo sa poraefete, ka ho latellana;
- 7.3.9. ditsebiso tse etswang ho ya ka karolo ya 22⁹ le 54¹⁰ mabapi le ditefello tse lokelang ho lefuwa tse amanang le dikopo bakeng sa phihlello; le

⁵ Karolo ya 14(1) Paia – Mohlanka wa tlhahisoleseding wa setheo sa setjhaba o lokela, bonyane ka dipuo tse tharo tsa semmuso, ho fana ka manuale o nang le tlhahisoleseding e boletsweng ho seratswana sa 4 ka hodimo.

⁶ Karolo ya 51(1) ya Paia – Hlooho ya setheo sa poraefete e lokela ho fana ka manuale o nang le tlhaloso ya lesedi le boletsweng seratswaneng sa 7.3.7 ka hodimo.

⁷ Karolo ya 15(1) ya Paia – Mohlanka wa tlhahisoleseding wa setheo sa setjhaba, o lokela, ka tsela e laetsweng, ho fana ka tlhaloso ya dikarolo tsa direkoto tsa setheo sa setjhaba tse fumanehang ka tsela ya othometiki ntle le hore motho a etse kopo ya phihlello.

⁸ Karolo ya 52(1) ya Paia – Hlooho ya setheo sa poraefete, ka boithaopo ka tsela e laetsweng, a ka fana ka tlhaloso ya dikarolo tsa direkoto tsa setheo sa poraefete tse fumanehang ka tsela ya othometiki ntle le hore motho a etse kopo ya phihlello.

⁹ Karolo ya 22(1) ya Paia – Mohlanka wa tlhahisoleseding wa setheo sa setjhaba eo kopo ya phihlello e etswang ho yena, o lokela, ka ho etsa tsebiso, ho kopa mokopi hore a lefe tjelete e laetsweng ya ho etsa kopo (haeba e le teng), pele a sebetsana le kopo ho ya pele.

¹⁰ Karolo ya 54(1) ya Paia – Hlooho ya setheo sa poraefete eo kopo ya phihlello e etswang ho yena, o lokela, ka ho etsa tsebiso, ho kopa mokopi ho lefa tjelete e laetsweng ya ho etsa kopo (haeba e le teng), pele a sebetsana le kopo ho ya pele.

7.3.10. melawana e entsweng ho ya ka karolo ya 92¹¹.

7.4. Ditho tsa setjhaba di ka lekola kapa tsa etsa dikhophi tsa tataiso ho tswa diofising tsa setheo sa setjhaba kapa sa poraefete, ho kenyeletsa le ofisi ya Molaodi, nakong ya dihora tsa tlwaelo tsa tshebetso. Tataiso e ka boela ya fumanwa:

7.4.1. kamora ho etsa kopo ho mohlanka wa tlhahisoleseding;

7.4.2. Websaeteng ya Molaodi (<https://www.justice.gov.za/inforeg/>).

8. TLHALOSO YA DIHLOOHO TSEO HO TSONA SETHEO SE TSHWERENG DIREKOTO LE DIKAROLO TSA DIREKOTO TSE TSHWERWENG KE MOODITARA KAKARETISO WA AFORIKA BORWA

Dihlooho tseo ho tsona setheo se tshwereng direkoto	Dikarolo tsa direkoto tse tshwerweng sehloohong ka seng
Molao le tsamaiso ya molao	Ditokomane tse kang melao, dibili, melawana, dipampiri tse tshweu, jj., esita le maikutlo a semolao le ditlhaloso.
Tlhophiso le taolo	Ditokomane tse amanang le ho hlwaya maikemisetso le dipheo tsa AGSA, jwalo ka meralo ya maano, ditsamaiso tsa taolo, dikopano, diphetoho, tshireletso, taolo ya dikotsi, jj.
Ditshebeletso tsa tlhahisoleseding	Ditokomane tse amanang le phano le taolo ya mehlodi ya lesedi ya AGSA, jwalo ka laeaborari, taolo ya direkoto, taolo ya lesedi, taolo ya tsebo, thekenoloji ya tlhahisoleseding, jj.

¹¹ Karolo ya 92(1) ya Paia e dumella hore—"Letona ka ho etsa tsebiso ho Gazette, le ka etsa melawana mabapi le—

(a) ntlha efe kapa efe e hlokwang kapa e dumellwang ke Molao ona hore e tlame;

(b) ntlha efe kapa efe e amanang le ditefo tse sisintsweng ho karolo ya 22 le 54;

(c) tsebiso efe kapa efe e hlokwang ke Molao ona;

(d) tsela e tshwanang e lokelang ho sebediswa ke mohlanka wa lesedi wa setheo sa setjhaba ha a nka qeto hore ke dikarolo dife tsa direkoto tseo a lokelang ho fana ka tsona ho ya ka karolo ya 15; le

(e) ntlha efe kapa efe ya tsamaiso e hlokehang ho phethahatsa dipehelo tsa Molao ona."

AUDITOR-GENERAL
SOUTH AFRICA

Auditing to build public confidence

Dihlooho tseo ho tsona setheo se tshwereng direkoto	Dikarolo tsa direkoto tse tshwerweng sehloohong ka seng
Dikgokahano tsa kahare le tsa kante	Ditokomane tse amanang le meralo e hlophisitsweng, ho kenngwa tshebetsong, boleko le tekolobotjha ya leano la diphatlatso le dipapatso.
Taolo ya ditjhelete le prokhiomente	Ditokomane tse amanang le ho phahamisa, kabo, tshebediso le ho jara boikarabelo bakeng sa mehlodi ya ditjhelete ya AGSA, jwalo ka meralo, ho etsa bajete, akhaonting, manollo le tlaleho, esita le tseo tse amanang le phumano, tlhokomelo le taolo ya dithoto tse sebediswang nako e kgutshwane.
Bokgoni ba ho sebetsa ka batho	Ditokomane tse amanang le dintlha tsa ho sebetsa ka batho, jwalo ka ntshetsopele ya setheo, maemo a tshebetso, ho thaottha, taolo ya tshebetso, thupello, jj
Taolo ya ditshebeletso	Ditokomane tse amanang le tsamaiso ya ditlhophiso tsa maeto le ho fana ka dipalangwang, esita le tseo tse amanang le maano, meralo le ho laola meaho, mabala le ditshebeletso tsa poso le tsa dikgokahano tsa mehala.
Dikamano tsa matjhaba le tsa naha	Mesebetsi kaofela e amanang le dikamano tsa matjhaba le tsa naha, jwalo ka ditumellano le melao.
Ho odita	Ditokomane tse amanang le ho odita ho ikamahanyang le molao, ho odita ho itshetlehileng ka tshebetso, diphuputso, ho odita ha tsamaiso ya tlhahisoleseding, dipatlisiso le ntshetsopele ya dioditi, le taolo ya boleng bo hodimo.

9. DIKAROLO TSA DIREKOTO TSA MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA TSE FUMANEHANG NTLE LE HORE MOTHO A ETSE KOPO YA HO DI FIHLELLA

Karolo	Mofuta wa tokomane	E fumaneha websaeteng	E fumaneha ka ho etsa kopo
Tlhophiso le taolo	- Ditlaleho tsa selemo le selemo tsa AGSA - Bajete le meralo ya maano ya AGSA - Ho tlaleha le tshebetso e ntle	X	
Dikgokahano tsa kantle	- Diphatlalatso tsa dikgokahano tsa Mokgatlo - Dipuo tse entsweng - Tlhokomediso ya setjhaba - Taelo e ho <i>Government Gazette</i>	X	
Ho odita	- Ditlaleho tse akaretsang ka diphetho tsa dioditi tsa naha le tsa diprovensi - Ditlaleho tse akaretsang ka diphetho tsa dioditi tsa mmuso wa lehae - Ditlaleho tsa dioditi tse ikgethang (dioditi tsa tshebetso le ditlaleho tsa diphuputso)	X	
Mokgwa wa ho odita	- Ditataiso tsa dioditi diFAQ - Ditataiso tse thusang - Manuale wa dioditi tsa setjhaba - Dimemo tsa setekgeniki - Disebediswa tsa thupello	X (Haeba o se na dintlha tsa ho kena khompyuteng (login))	

Karolo	Mofuta wa tokomane	E fumaneha websaeteng	E fumaneha ka ho etsa kopo
	- Dipampiri tsa tshebetso – dioditi tsa ditheo tse seng mahlahlaha - Dipampiri tsa tshebetso – netefaletso e utlwahalang - Dipampiri tsa tshebetso – dioditi tse nyane	bakeng sa ho fihlella lesedi lena o eletswa ho latela tshebetso ya Paia. Ke feela baamehi ba hlwailweng ba kante ba ka fihlellang lesedi la AGSA ka extranet)	

10. DITSHEBELETSO TSE FUMANWANG KE DITHO TSA SETJHABA HO TSWA HO MOODITARA KAKARETSE WA AFORIKA BORWA LE KAMOO DITSHEBELETSE TSEO DI KA Fihlellwang KATENG

10.1 Matla, ditshwanelo le mosebetsi

Mooditara kakaretso, ka ho ikopanya le mawa a bolekoedi, o laola maemo a lokelang ho sebediswa ho etsa dioditi, sebopeho le boholo ba dioditi tse jwalo, le mehato ya ho sebetsana le ditsetlebo ha a etsa dioditi tse jwalo.

Ditsetlebo kgahlanong le AGSA ho ya ka karolo ya 13(1)(c) ya PAA di lokela ho etswa ka ho ngolla ho:

Molaodi e Moholo: Ditsetlebo: Mooditara Kakaretso wa Aforika Borwa
 Aterese: Lynnwood Bridge Office Park, 4 Daventry Road, Lynnwood Manor; PO box 446, Pretoria, 0001
 Imeli: Ethics@agsa.co.za

Ntlha ya bohlokwa haholo, mooditara kakaretso a ka fana ka ditaelo kapa ditsebiso tse ikgethang ho ya ka PAA. Potso efe kapa efe e amanang le taelo kapa tsebiso e jwalo e lokela ho lebiswa ofising e latelang:

Moetapele wa Yuniti ya Mosebetsi: Dipatlisiso le Ntshetsopele ya Dioditi, Mooditara Kakaretso wa Aforika Borwa

Mohala: 012 426 8000

Fekse: 012 426 8333

Imeli: ARDsupport@agsa.co.za

11. SEABO SA SETJHABA HO ETSENG LEANO KAPA HO PHETHAHATSA MATLA KAPA HO ETSA MESEBETSI KA MOODITARA KAKARETSO WA AFORIKA BORWA

Ha e amane

12. HO SEBETSANA LE LESEDI LA MOTHO

12.1 Sepheo sa ho sebetsana le lona

Ha a etsa mesebetsi le ditshwanelo tsa hae ka tlasa PAA le melao e meng, AGSA o sebetsana le lesedi la motho (jwalo kaha ho hlalositse ho Molao wa Tshireletso ya Lesedi la Motho wa 4 wa 2013).

Moo ho hlokehang ka tlasa Popia, AGSA o hloka tumello ya motho eo lesedi le amanang le yena ha a bokella lesedi la motho.

AGSA o sebetsana le lesedi la motho ka maikemisetso a ho:

- phethahatsa boikarabelo ba hae ba molao le bo tlamang ho basebetsi ba hae;
- tshehetso le ho laola basebetsi ba hae;
- netefatsa boitsebahatso ba baeti ba tlang diofising tsa hae;
- fana ka tshireletso ho basebetsi ba hae le ho sireletsa dithoto tsa hae;
- netefatsa lesedi le fanwang ke bafani ba ditshebeletso le ba ka nnang ya eba bafani ba ditshebeletso;
- lekola dikopo tsa dithendara le ditokomane tsa boiketo;
- netefatsa lesedi le fanwang ke bakopi ba mosebetsi;
- ikamahanya le boitlamo ba hae ba molao le ba bolaodi.

12.2 Tlhaloso ya dikarolo tsa batho bao lesedi le amanang le bona le ya tlhahisoleseding kapa dikarolo tsa lesedi tse amanang le lona

Dikarolo tsa batho bao lesedi le amanang le bona	Lesedi la batho leo ho ka sebetsanwang le lona
Batho ba tlhaho	Mabitso le fane; dintlha tsa boikopanyo (di/nomoro ya boikopanyo, nomoro ya fekse, aterese ya imeili); aterese ya bodulo, ya poso kapa ya kgwebo; boitshupo bo ikgethang / nomoro ya boitsebiso le dipuisano tsa sephiri; lesedi la bayometriki la batho (ka tsela ya difoto tsa tshireletso le direkoto tsa vidio tsa CCTV); maikutlo, mehopolo ya motho le tseo a di ratang; dipuisano tsa sephiri le tsa poraefete tse romeletsweng AGSA kapa ho sebedisa marangrang a dikgokahano a AGSA.
Batho ba molao	Mabitso a batho bao ho ka ikopanngwang le bona; lebitso la setheo sa molao; aterese ya seterata le ya poso; dintlha tsa boikopanyo (di/nomoro ya boikopanyo, nomoro ya fekse, aterese ya imeili); nomoro ya boingodiso; lesedi ka tsa ditjhelete, dikgwebo, saense kapa setekgeniki le diphiri tsa kgwebisano; lesedi la sebaka, sesupi sa <i>online</i> le diasaenemente tse ding ho batho.
Basebetsi	Bong, boimana, maemo a lenyalo, morabe, dilemo, puo, lesedi ka tsa thuto (mangolo a thuto); lesedi ka tsa ditjhelete, nalane ya tshebetso, nomoro ya ID, aterese ya seterata le ya poso; dintlha tsa boikopanyo (di/nomoro ya boikopanyo, nomoro ya fekse, aterese ya imeili); boitshwaro ba ditlolo tsa molao, maemo a bophelo le ba leloko (ditho tsa lelapa); bongaka, bong, morabe, dilemo, maemo a bophelo mmeleng kapa kelellong, boqhwalala, bodumedi, boitshwaro, tumelo, setso, puo, lesedi la bayometriki la motho.

12.3 Baamohedi kapa dikarolo tsa baamohedi bao lesedi la motho le ka romelwang ho bona

Karolo ya lesedi la motho	Baamohedi kapa dikarolo tsa baamohedi
Bong, morabe, lesedi ka tsa ditjhelete	Ditheo tsa molao (jwalo ka Lefapha la Mesebetsi le Ditshebeletso tsa Lekgetho tsa Aforika Borwa)
Mabitso, lesedi ka tsa ditjhelete, dinomoro tsa ID	Bafani ba menyetla ho basebetsi (jwalo ka diskimi tsa bongaka, batsamaisi ba letlole la penshene le ditheo tse ding tsa ditjhelete)
Mabitso, dinomoro tsa ID, dinomoro tsa boikopanyo	Leloko, metswalle le baemedi ba batho bao lesedi le amanang le bona
Nalane ya tshebetso, mabitso, nomoro ya ID	Bahiri ba jwale, ba fetileng le ba ka nnang ba eba bahiri ba batho bao lesedi le amanang le bona
Lesedi ka tsa thuto, nalane ya tshebetso	Dieijensi tse thaothang
Nomoro ya boitsebiso, mabitso, dinomoro tsa boikopanyo	Ditlelaente tsa AGSA, mabapi le dipuisano tsa AGSA le ditlelaente tsena
Nalane ya mokitlana le ya ditefo, bakeng sa lesedi la mokitlana	Dieijensi tse lekodisang mekitlana
Mangolo a thuto, bakeng sa netefatso ya mangolo a thuto, nomoro ya boitsebiso	Dikhampani tse netefatsang nalane
Nomoro ya ngodiso ya koloi, mabitso, nomoro ya boitsebiso ya mosebeletsi	Dikhampani tsa tshireletso
Mabitso, dinomoro tsa boitsebiso, dintlha tsa boikopanyo	Ditshebeletso tsa Naha tsa Diekhaeve le Direkoto tsa Aforika Borwa (ho ya ka lesedi le lokelang e le 'direkoto tsa setjhaba' ho ya ka Molao wa Ditshebeletso tsa Naha tsa Diekhaeve le Direkoto tsa Aforika Borwa wa 43 wa 1996)
Nomoro ya boitsebiso le mabitso, bakeng sa ho lekola ditlolo tsa molao	Ditshebeletso tsa Sepolesa tsa Aforika Borwa le makgotla a dinyewe, moo ho hlokehang.

12.4 Diphallo tsa ho tshela madiboho tse rerilweng tsa lesedi la motho

Mooditara Kakaretso wa Aforika Borwa ha a na morero wa diphallo tsa ho tshela madiboho tsa lesedi la motho.

12.5 Tlhaloso e akaretsang ya mehato ya tshireletso ya lesedi e lokelang ho kenngwa tshehetsong ke ya nang le boikarabelo ba ho netefatsa hore lesedi ke la sephiri, le a tshepahala le ho fumaneha

AGSA o boloka lesedi la motho le le ho yena le taolong ya hae ka ho sebedisa mehato ya poloko ya setekgeniki le ya mokgatlo e kentsweng tshehetsong ho sireletsa seriti le sephiri sa lesedi la motho ho ya ka ditlwaelo le ditsamaiso tse amohelang ka kakaretso tsa tshireletso ya lesedi. Tsena di ka kenyeletsa:

- i. Phetolo ya datha,
- ii. DiFirewall;
- iii. Taolo ya phihlello;
- iv. Kano ya lekunutu bakeng sa basebetsi,
- v. Tumellano ya ho se phatlalatse ya batho ba bang (motho wa boraro);
- vi. Taolo ya ho kena sebakeng;
- vii. *Hardware* le *software* tse sireletsehileng; le
- viii. Dipolelwana tsa sephiri le bokunutu ba datha ditumellanong tse phethetsweng le bafepedi le bafani ba ditshebeletso.

13. HO FUMANEHA HA MANUALE

13.1 Manuale ona o fumaneha ka dipuo tse latelang tsa semmuso:

13.1.1 English

13.1.2 Afrikaans

13.1.3 IsiZulu

13.1.4 Sesotho

13.2 Khophi ya manuale ona kapa kgatiso e ntlafaditsweng ya ona, e fumaneha hape:

13.2.1 ho (www.agsa.co.za);

13.2.2 Ofising e kgolo ya AGSA bakeng sa ho hlahlojwa ke setjhaba nakong ya dihora tsa tlwaelo tsa tshebetso;

13.2.3 ho motho ofe kapa ofe ya entseng kopo le ho lefa tjehelete e beilweng; le

13.2.4 ho Molaodi wa Lesedi kamora ho etsa kopo.

13.3 Tefo bakeng sa khophi ya manuale, jwalo kaha ho sisintswe ho sehlomathiso sa B sa Melawana e amanang le Molao wa ho Phahamiswa ha Phihlello ya Lesedi, 2021 o phatlaladitsweng tlasa GNR 757 ho *Government Gazette* 45057 mohla la 27 August 2021, e tla lefuwa bakeng sa fotokhophi ka nngwe e entsweng ya boholo ba A4.

14. HO NTLAFATSA MANUALE

AGSA haeba ho hlokeha, o tla ntlafatsa le ho phatlalatsa manuale ona selemo le selemo.

E ntshitswe ke

Mooditara Kakaretso